

Fælles annotering som læringsressource i PBL

Resumé

Undersøgelsen redegør for en kortlægning foretaget i 2017 af de studerendes brug af fælles annoteringsværktøjer (FAV), på bacheloruddannelsen Kommunikation og Digitale Medier, i forbindelse med projektarbejde på Aalborg Universitet. På baggrund af seksten grupper kvalitativt afrapporteringer samt to afholdte workshops forklares anvendelsen af forskellige FAV i en individuel- og kollektiv læsepraksis. Som ramme for undersøgelsen diskuteres det fælles annoteringsværktøj, Hypothes.is, med henblik på et muligt didaktisk design, som kan understøtte målrettet læsning. Hertil drages paralleller til studier, som synes at favne studerendes begrænsede brug af digitale værktøjer, og hvordan disse kan understøtte akademisk tekstforfatning og samskabelse. På baggrund af undersøgelsens resultater diskuteres opmærksomhedspunkter og overvejelser fra de studerende med øje for, hvordan den institutionelle ramme kan fodre brugen af FAV på en meningsgivende måde. Hvis et didaktisk design er svaret, hvad er det så svaret på?

Indledning

Læsning er som udgangspunkt en individuel aktivitet, hvor de studerende sjældent får kontakt med eller støtte fra medstuderende og undervisere/vejledere i løbet af læseprocessen. Dette virker paradoksalt, når man tænker på, at studerende samarbejder i relation til mange af de andre opgaver forbundet med projektarbejdet. Erfaringerne fra undersøgelsen viser, at fælles annotering har et potentiale, men at det griber ind i en relativt individualiseret og personlig praksis blandt de studerende.

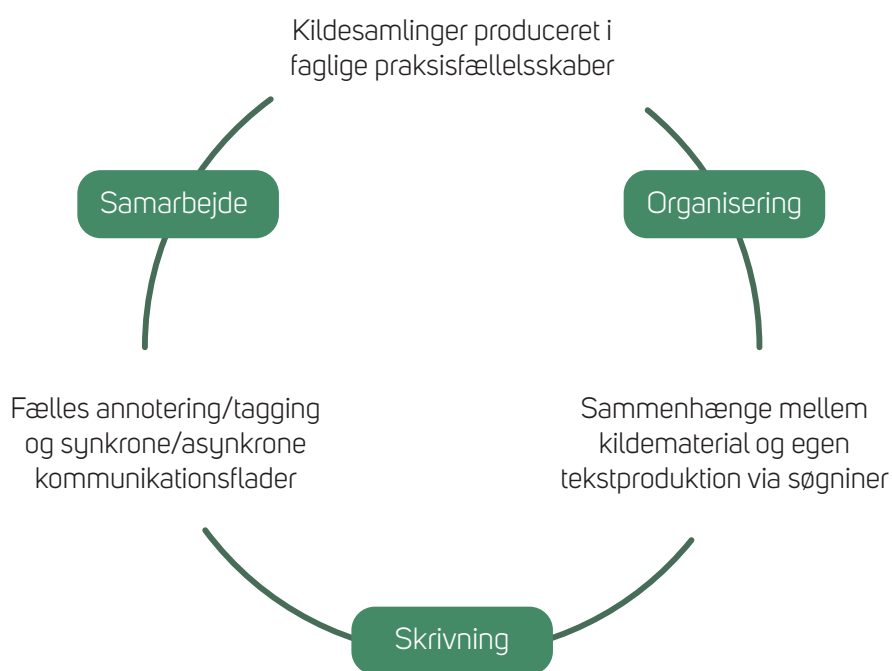
De fleste studerende kan godt se fordele ved at anvende teknologierne, men det er alligevel ikke tilstrækkeligt til at fælles annotering bliver en del af deres praksis i forbindelse med undervisnings- og projekt-aktiviteter. I denne undersøgelse stilles der skarpt på 1., 3. og 5. semester studerende på Kommunikation og Digitale Medier og deres brug og implementering af FAV. Dette med refleksioner om et didaktisk design, som inviterer studerende til at se potentiale i fælles annotering. Omdrejningspunktet for undersøgelsen er følgende forskningsspørgsmål:

- Hvordan kan fælles annotering (i grupper og på hold) give indblik i de studerendes læsning?
- Hvordan bidrager fælles annotering til den/de studerendes individuelle/selvstyrede annotering?
- Hvordan etableres en dialog omkring tekster/pensum mellem studerende (og undervisere)?

Førstnævnte har til mål at opnå indsigt i de studerendes læsning af tekster; hvilke spørgsmål stilles og hvordan kommenterer de studerende? Et fokuspunkt for denne del kunne være undervisernes aktive brug/ anvendelse af de studerendes annoteringer i forbindelse med undervisning, holdundervisning og/eller vejledning. Med det andet spørgsmål har vi til hensigt at undersøge, hvad den enkelte studerende får ud af at se medstuderendes (og underviseres) annoteringer direkte i tekster? Et andet fokus i denne sammenhæng er, hvorvidt den fælles annotering bidrager til identifikation og formulering af problemer og vigtige faglige diskussioner. Sigtet for det tredje spørgsmål er at opnå indsigt i, hvordan læringsprocesser og -materialer skal designes med henblik på at facilitere dialogen omkring tekster mellem studerende (og undervisere) og dermed styrke det faglige udbytte.

Anno' hva' for no'et?

Læring gennem samarbejde, peer-kritik og diskussion er et centralt princip for AAU-PBL, hvilket hovedsageligt kommer til udtryk i de studerendes problembaserede projekter. Gennem de senere år er interessen for at anvende PBL i forbindelse med undervisning og kursusaktiviteter dog intensiveret, hvilket også stiller krav til FAV. Når dette projekt tager udgangspunkt i Hypothes.is, er det som case for annoteringsværktøjer i det hele taget. De øvrige annoteringsværktøjer nævnes således i denne undersøgelse for at give et indblik i, hvilke muligheder digital understøttelse af læring tilvejebringer. Nedenstående model illustrerer hvad netop disse værktøjer har tilfælles; at kunne underbygge akademiske praksisser i forbindelse med organisering, skrivning og samarbejde og ikke mindst koble dem (Hvidtfelt, 2017, s. 7).

Figur 2 . Mendeleys anvendelsespotentialer som personligt lærings- og forskningsmiljø (PLE)

Hypothes.is

Hypothes.is er ikke udviklet med specifikt henblik på videnskabeligt arbejde, hvorfor programmets potentiale, facetter og funktioner i forhold til understøttelse af akademisk tekstforfatning og samskabelse muligvis er blevet overskygget. Hypothes.is bygger på et koncept om at muliggøre en samtale over verdens viden. Værktøjet tillader således offentlig sætningsnormeret annotation af internettet med henblik på at fremme åben kritik og kollaborativ notetagning. Samtidig fordrer programmet annotation i private grupper for at fremme vidensdeling. Foruden Hypothes.is er de studerende blevet præsenteret for en bred vifte af fælles annoteringsværktøjer, herunder Zotero og Mendeley, som begge udgør en interdisciplinær database for forskere og studerende med kollaborativ filtrering (Hvidtfelt, 2017, s. 5). Disse referenceværktøjer er således et akademisk socialt netværk, informations-system og personligt arkiv, som søger at organisere og systematisere kildemateriale.

Præsentation af undersøgelse

Undersøgelsen trækker på en sociokulturel læringsforståelse med inspiration fra Christian Dalsgaard (2011), som også beskæftiger sig med behandling af digitale teknologier i forhold læring (s. 8). Inden for denne tradition er viden bundet til sociokulturelle praksisser, i dette tilfælde læsepraksisser, hvor studerende skal indgå i sociale relationer og være aktive for at læring finder sted (Dalsgaard, 2011, s. 10).

Undersøgelsen af de studerendes brug og implementering af FAV i individuelle- og fælles læsepraksisser blev opdelt i to undersøgelsesdesigns: (1) deltagelse i 1. semester studerendes annotationer, hvor underviserne indgik i læseaktiviteter som observatører eller deltagende observatører. Her blev dataen indsamlet gennem opgaver skrevet af de studerende, samt de studerendes kommentarer og eventuelle diskussioner i teksterne online. (2) afholdelse af to workshops med studerende fra 3. og 5. semester med henblik på at skabe indblik i de studerendes vedligeholdelse og produktion af læringsmiljøer baseret på praksis med FAV. Således søger den samlede undersøgelse at opnå et holistisk billede af den temporale progression i de studerendes læsepraksis.

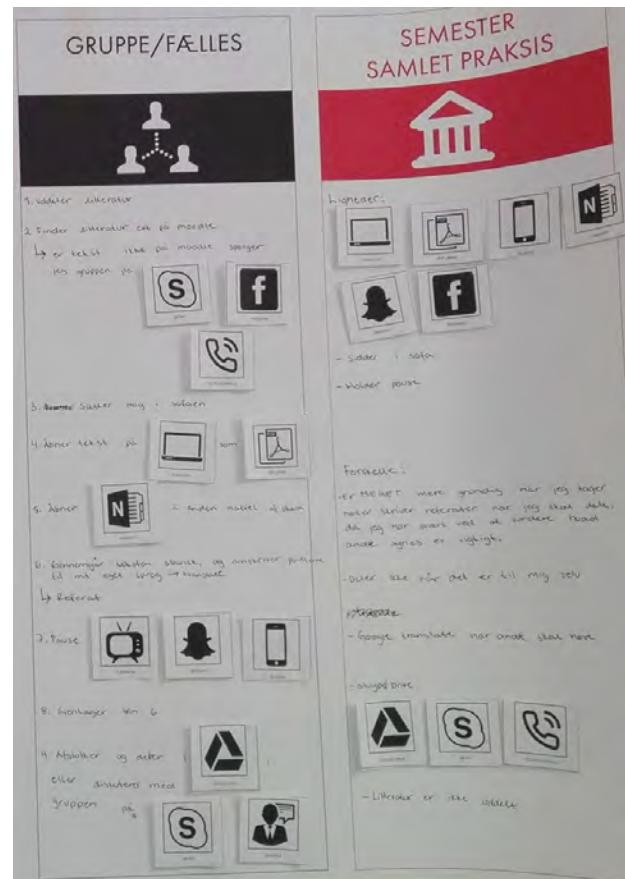
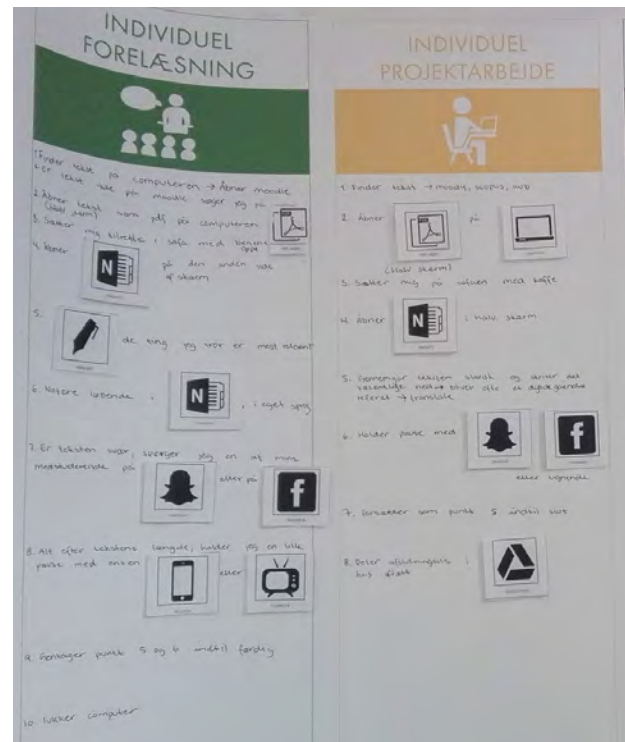
Undersøgelsesdesign 1

Erfaringerne viser at fælles annotering har svære vilkår på større årgange (100 studerende), da dokumenter forholdsvis hurtigt bliver kaotiske, uhandterbare og ugennemskuelige. Vi har derfor afprøvet flere designs både i forhold til individuel forelæsning og gruppearbejde. Til formålet udviklede vi guides til de studerende, og forsøgte at stilladsere deres anvendelse af Hypothes.is gennem forskellige aktiviteter. Her blev de studerende blandt andet bedt om at skrive en kort opgave, hvor de skulle reflektere over egen læseproces – hvad er vigtigt, når man læser akademisk litteratur? Dette udmundede i seksten grupper kvalitativt afrapporteringer, hvor de studerende på semesteret beskrev deres oplevelse med brugen af Hypothes.is. Disse oplevelser vil klarlægges senere (jf. Resultater).

Gældende for afrapporteringerne er en manglende kritisk refleksion over brugen af programmet samt egne læsevaner. Dette falder muligvis tilbage på udformningen af opgavens spørgsmål, som både søger at afdække de studerendes forståelse af fælles annotering på et overordnet teoretisk- samt erfaringsorienteret plan. Derfor besvares mange af opgavens spørgsmål ud fra læst teori frem for væsentlige erfaringer tilknyttet Hypothes.is og egne læsevaner. Hertil er det relevant at nævne, at de 1. semesterstuderende netop er startet på universitetet, og derfor muligvis ikke evner at reflektere på et sådant niveau endnu.

Undersøgelsesdesign 2

Som supplement til den indsamlede viden om de 1. semester studerendes læsepraksisser, afholdtes to workshops i oktober 2017. Workshopene havde en varighed på halvfems minutter, og var fordelt på to dage, hvor henholdsvis fire fra 3. semester og tre fra 5. semester deltog. Medvirkende var fire kvinder og tre mænd. Workshopene afholdtes adskilt for at opnå tilstrækkelig indsigt i de studerendes læringsmiljøer på de enkelte årgange. Under disse workshops blev der udviklet journey maps med de studerende for at opnå indblik i deres læsevaner og brug af FAV. Hvor omdrejningspunktet for 1. undersøgelse primært var Hypothes.is, forholdte denne undersøgelse sig bredt i forhold til forskellig brug af FAV. De studerende fik hver udleveret et journey map opdelt i fire praksisser; Individuel forelæsning, Individuel projektarbejde, Gruppe/Fælles og Semester samlet praksis. Disse fire praksisser ses i nedenstående billede med dertilhørende beskrivelse af læse- og annoteringsvaner.

I udarbejdelsen af journey maps benyttede de studerende sig af generative tools (Sanders & Stappers, 2008, s. 6) i form af udvalgte symboler. Her fungerede symbolerne som trigger sets, hvilke kunne være behjælpelige til at fremkalde viden tilknyttet deres læse- og annoteringsvaner, som informanterne ikke nødvendigvis selv ville nå frem til (Sanders & Stappers, 2012, 70-71).

Resultater

I det følgende vil fremgå en præsentation af undersøgelsens resultater. Idet undersøgelsen bygger på en forholdsvis spinkel empiriindsamling, har vi søgt at validere den ved at trække linjer mellem andre studier. Resultaterne vil præsenteres på baggrund af de to undersøgelsesdesigns.

Helt overordnet tegner der sig et billede af, at der ikke synes at være markante forskelle mellem 1., 3. og 5. semester studerendes anvendelse af digitale værktøjer. De mest gængse synes at være Google Docs, Word, OneNote og Facebook. Her er et opmærksomhedspunkt, at de 1. semester studerende kun lige har påbegyndt deres akademiske rejse, hvorfor de ikke i særlig grad har kendskab til de forskellige digitale værktøjer. Endvidere kan det konstateres, at læsning og annotering er præget af en stærk individuel forståelse, procedure og engagement. Dette taler ind i en eklatant pointe, nemlig at det måske mere er brugen af programmerne på en fornuftig måde, som kan gøre en forskel for den enkeltes forståelse, procedure og engagement, frem for programmerne i sig selv. Fremlagt på en anden måde bliver det essentielle at skabe retning for at imødekomme, at de studerende ikke handler og samler varer før de ved hvilken ret, der skal laves.

1. semester

Undersøgelsen viser en divergerende brug af Hypothes.is hos de seksten grupper på 1. semester både i forhold til annotering og læsning. Det forekommer at kun enkelte studerende i grupperne benytter værktøjet, og at kommentarerne og overstrejningerne er rettet mod internt brug. Denne procedure gør sig gældende for otte ud af de seksten grupper. Derudover har seks ud af de seksten grupper slet ikke anvendt programmet. De sidste to grupper benytter i højere grad Hypothes.is, dog med en smule modvilje, hvilket blandt andet ses i nedenstående kommentar:

| samt bibeholde et fællesfagligt rum.

Vi skal også bruge hinanden socialt (ikke kun fagligt) da det (typisk) ville gøre et gruppearbejde nemmere, hvis de studerende rent faktisk kender hinanden lidt - dette er nemmest på de sociale medier vi kender i forvejen, så vi ikke skal lære et nyt (og kompliceret) medie (som dette 😊!!) at kende.

På baggrund af undersøgelsen konstateres det, at de studerende på 1. semester ikke i særlig grad benytter Hypothes.is. Dette kan muligvis skyldes: (1) at Hypothes.is ikke afspejler de teknologier, de studerende er bekendte med i deres hverdag. (2) at Hypothes.is kan være besværligt for førstegangsbrugere. (3) at de studerende mangler klarhed i forhold til formålet.

Resultaterne fra undersøgelsen taler ind i projektet 'Akademisk It-skoling' fra Roskilde Universitet foretaget i 2016. Projektet viser, at selvom studerende benytter digitale medier flittigt, er deres repertoire ikke så stort som først antaget. De digitale værktøjer som anvendes af de studerende er hverken af avanceret karakter og benyttes ikke bevidst i et akademiske henseende. Hertil lægges der endvidere vægt på, at de studerende er mere tilbøjelige til at anvende digitale værktøjer, som minder om de sociale medier, de selv benytter i deres hverdag.

3. og 5. semester

Workshoppene med henholdsvis 3. og 5. semester viser en interessant progression i brugen af FAV, alt efter hvilken grad af samskabelse, som gør sig gældende i den aktuelle praksis, hvilket følgende afsnit søger at omfavne. For at blotlægge denne progression tages der udgangspunkt i praksisserne: Individuel forelæsning og Gruppe/Fælles.

Individuel forelæsning

Denne praksis er præget af personlige læringsmiljøer, hvori forskellige teknologier og procedurer gør sig gældende med henblik på at understøtte egen læring. Disse digitale værktøjer er primært; Word, OneNote, PDF, Facebook og Youtube. Endvidere benyttes; Snapchat, fjernsyn, telefon og Facebook (igen), i forbindelse med de studerendes pauser. Det viser sig, at måden hvorpå denne praksis tilgås er vidt forskellig. Fire ud af de syv studerende skriver udførlige referater af den opgivne litteratur, to ud af syv læser først efter forelæsningen, mens den sidste læser udvalgt litteratur på baggrund af interesse. Måden, hvorpå de studerende læser og tager noter, fremgår at være den samme. Her opdeles skærmen i to, hvor den ene halvdel udfyldes af den aktuelle litteratur, mens notetagning foregår på den anden halvdel i enten Word eller OneNote. De studerende benytter således ikke FAV i denne praksis, men søger i højere grad at danne forståelse for det pågældende emne på egen vis. Dette understøttes af kommentaren:

For det første så ved jeg ikke lige hvilken, altså så skal jeg til og ind og finde alle mine tekster, og skal til at finde dem frem, og det hænger ikke sammen med resten af mit notesystem (...).

I dette uddrag refererer den studerende til sit eget 'notesystem' i OneNote, hvor hun organiserer og systematiserer kildemateriale og noter, hvilket danner rammen for en personlig vidensbank. Dette taler ind i Dalsgaards (2011) begreb 'personalisering på internettet', hvor de studerende tager digitale værktøjer i brug, som en læringsressource til at opfylde egne behov (s. 8). Her er en interessant tanke om de studerendes valg af digitale værktøjer afspejler en manglende forståelse for FAV's potentiale i forhold til deres egen viden.

Sammenfattes de pointer, som er fremkommet gennem workshoppene inden for praksissen: Individuel forelæsning, er et gennemgående opmærksomhedspunkt endvidere manglende retning i forhold til den opgivne litteratur. Hertil stilles større krav til undervisernes formidling i forhold til det væsentlige i en tekst. Dette udviklede sig til en snak om, hvorvidt en guidende hånd i forhold til kursuslitteraturen kunne tilvejebringe større engagement hos de studerende

til selve forelæsningen. Således synes den personlige læringsproces at være indhyldet i en social læringsproces, hvor de studerendes engagement i højere grad er drevet af samhørighed og interaktion.

Gruppe/Fælles

Som skrevet indledningsvist viser erfaringer at fælles annotering har et potentiale, men at det griber ind i en relativt individualiseret praksis. Dette understøttes i højere grad af den indsamlede empiri tilknyttet praksissen: Individuel forelæsning. Dog viser undersøgelsens opdeling af de forskellige praksisser, og i særlig grad praksissen: Gruppe/Fælles, at de studerendes brug af FAV intensiveres i takt med graden af samskabelse. Google Drive, Facebook og Skype er ikke kun møntet på projektskrivning, men også til deling af noter tilknyttet projektarbejdet. Det forekommer at de studerendes læse- og annoteringsprocedurer fremmes i sociale læringsmiljøer, hvilket nedenstående kommentar belyser:

Men forskellen det er, jamen det har jeg jo allerede sagt, jeg er meget mere grundig når jeg tager noter som andre skal, fordi så har jeg ansvar for at de også lærer det, og jeg skal ikke sidde der og de ikke fatter, altså at de ikke tænker hold kæft man det fik jeg ikke noget ud af, så jeg tager det hele med (...).

Ansvar for medstuderendes læring fremstår som et essentielt punkt på de studerendes dagsorden, hvor gruppe- og projektarbejdet skaber retning i forhold til læsning og annotering.

På baggrund af den samlede undersøgelse fremgår det, at de 1. semester studerende ikke i særlig grad benytter Hypothes.is, hvortil mulige årsager er fremlagt. Endvidere viser undersøgelsen med 3. og 5. semester, at de studerende gør brug af FAV, men at dette er betinget af hvilken praksis de befinder sig i. Det kan således tyde på, at et muligt didaktisk design med rette, kan mønte sig på den Individuelle forelæsning med tanker og inspiration fra de forståelser, procedurer og engagementer, som gør sig gældende i eksempelvis Gruppe/Fælles. I denne praksis fremstår samhørighed, interaktion og målrettet læsning tilknyttet projektskrivning som det essentielle. Det er blandt andet disse opmærksomhedspunkter et muligt didaktisk design kan søge at omfavne.

Muligt didaktisk design

For at imødekomme den Individuelle forelæsning, som forekommer at bidrage til en passiv kultur på henholdsvis 3. og 5. semester, vil der i det følgende gives et muligt forslag til et forløsende didaktisk design. Baseret på denne undersøgelses vidensudbytte kunne det muligvis være givende at justere den institutionelle ramme, således de studerende i begyndelsen af hvert semester bliver placeret i mindre læsegrupper. Dette med øje for at de studerende i gruppekonstellationer føler en vis forpligtelse og ansvar i forhold til deres medstuderendes læring. En væsentlig pointe i denne undersøgelse er ydermere, at de studerende mangler retning i forhold til kursuslitteratur. I den forbindelse kunne det være interessant at invitere en garvet studerende ind fra de ældre semestre som assisterende mentor. Her kunne mentoren i samspil med forelæseren planlægge forskellige cases, der omfavner den pågældende litteratur, således der både skabes tydelig retning og formål for de studerendes læsning. Erfaringer viser at mentorordninger i høj grad vinder indpas på flere fakulteter, hvilket muligvis kan bidrage til at kultivere de studerende, således den akademiske modning i forhold til AAU-PBL indtræffer tidligere. På baggrund af dette design skabes en praksis inden for den institutionelle ramme, som muligvis fordrer en naturlig og meningsfuld anvendelse af FAV.

Litteratur

Andersen, H. L. (2017). Referencehåndtering med Mendeley - mellem organisering, skrivning og samarbejde. Tidsskriftet Læring og Medier (LOM), 10(17).

Dalsgaard, C. (2011). Personlige læringsmiljøer: Universitetsuddannelse på internettet. Dansk Universitetspædagogisk Tidsskrift, 6(11), 8-13.

Heilesen, S., & Davidsen, S. (2016). Projektarbejde og akademisk IT-skoling. Tidsskriftet Læring og Medier (LOM), 9(15).

Sanders, E. B.-N., Stappers, P. J. (2008). Co-creation and the new landscapes of design. CoDesign, 4(1), (s. 5–18).